

Dizertační práce – KTF UK

Autor: Petr Hruška

Název: Pastorační rady farností v České provincii jako realizace synodality v pastorační praxi
Obhajoba: září 09

Posudek oponenta (Alois Křišťan):

Autor ve své práci pojednává pastorační rady farností – orgán v církevní struktuře, který v českých poměrech své místo patrně hledá a jehož chápání je současně je spojeno s velkou škálou různorodých názorů případně zkušeností. Z toho důvodu je předložené téma velmi vítáno, je aktuální, neboť jeho systematické zpracování v naší oblasti chybí. Autor toto téma pojmal v širokých souvislostech (teologické základy, církevněprávní rámec, společenskovední souvislosti, zkušenosti zahraničního vývoje, průzkum domácí situace, návrh řešení vývoje) a s úctyhodnou důkladností. Jeho schopnost koncepčního rozvrhu celého materiálu – snaha pojmout současný český kontext v různosti aspektů (historický, mezinárodní, teologický, publikační), popis české situace na základě pramenů i vlastního výzkumu, důkladný teologický rozbor, souvislosti s ostatními disciplínami, to vše vyúsťující v syntézu prakticko-teologické reflexe s návrhem praktické perspektivy – tato schopnost je z mého pohledu ojedinělá a úctyhodná. Osobně oceňuji schopnost autora udržet „svázanost“ celé práce, neboť jednotlivé souvislosti a aspekty pojednává do značné hloubky, takže se jako čtenář na mnoha místech ptám, zda řešení konkrétních detailů (byť věcně precizní) je ještě tematicky namístě anebo zda autor „neodešel od tématu“ - vždy jsem však nakonec autorem vrácen a nacházím v textu zdůvodnění proč zde daná pasáž je a jak zapadá do autorových úvah, které nakonec stále směřují k vytyčenému cíli.

Po této stránce jsem za dané dílo autorovi vděčen, nejsem si však jist, zda disertační práce nemá také nějaká svá pravidla, zda nim nepatří i přiměřený rozsah, a zda není doktorandské umění také v tom, uchopit téma, úhel pohledu tak, aby se poctivě a srozumitelně vyjádřil na omezeném prostoru. Tento pohled autorovi zřejmě trochu uniká. Sám na něj naráží již v textu „poděkování“ (s.3) kdy cituje požadavek svého školitele ku krácení textu a dále v závěru, kdy tento fakt komentuje. Sám jsem si kladl otázku, jak by po této stránce mohla být práce psána jinak a pokusím se k tomu vyjádřit. Za sebe se domnívám, že na řadě míst by nebylo třeba uvádět věci v celých podrobnostech, stačila by dílčí shrnutí (mám na mysli poměrně důkladné souhrny, které autor stejně uvádí...) s tím, že uvedená věc je rozebrána v nějakém dílčím článku, zde se pak pracuje již s dílčími výsledky (tu a tam autorovi dochází, že musí pracovat jen s odkazy – např. s. 203). Některé pasáže (např. podrobný rozbor pastoračního plánování, nebo řada pasáží z kapitoly č. 4) by snad mohly být uveřejněny jinde jako samostatné články a výpovědní hodnota celku by tolik neutrpěla. Ostatně právě pasáže z kap. 4. asi byly autorem zpracovány již při jiné příležitosti. Navíc téma souvislosti pastorální teologie a společenských věd je v (německé) pastorální teologii diskutováno, snad by stačilo na ně odkázat. Dynamický model strategie podporovaného růstu znám asi také z jiné autorovy publikace. Dalším podnětem, který mě v této souvislosti napadá, je otázka, zda je třeba některé skutečnosti vždy opakovat, proč uvádí dvakrát anotaci s.4 a úplně totéž s. 683; dolní část s. 29 je vlastně opakování obsahu; věta na s. 121 je zopakována na s. 122 (i s překlepem a s odkazem v poznámce pod čarou); opakují se informace (nikoliv odkaz!) v pozn. pod čarou 415 a 363; podobně údaje v pozn. 420; údaje v textu na s. 147 byly již uvedeny v pozn. 375; text v pozn. 504 byl již uveden v pozn. 436; některé informace v poznámkách – např. 550 a jinde vlastně podstatné informace nepřináší; poznámka 1163 doslova opakuje text v 622; pozn. 1191 opakuje co v pozn. 498; pozn. 1193 totéž co v textu

na s. 147; pozn. 1198 opakuje již dříve uvedenou skutečnost; pozn. 1216 opakuje text z 1207. Uvedené jsou jen příklady z čtení papírové verze textu.

Pojetí teologie Dona Browniga na s. 256 (jehož zmínění považuji zcela na místě!) mi ovšem v uvedené podobě připadá nefunkční. Vzhledem k tomu, že je znám, postačil by stručný obsah, kdybych neznal, pak mě informace nestačí.

Na s. 304 autor odkazuje na Robertova pravidla do pramenů což je v pořádku, ale proč je podrobněji pojednává na straně předchozí?

Text na s. 306/307 přináší podrobnosti dle mého soudu pro potřeby práce postradatelné. Nejsem si jist zda odst. o ideologii na s. 309 dostatečně vysvětluje místo ideologie v organizaci, proto jeho uvedení v dané verzi považuji také za postradatelné.

Bod 5.4. – reflexe zahraničních příkladů z hlediska zvolené kriteriologie by dle mého soudu bylo možné také uplatnit v samostatné studii a výpovědní hodnota disertace by neutrpěla.

Poslední poznámka k úvahám o formě a tedy délce práce - z autorových zmínek osobního charakteru se domnívám, že zmiňovaný problém délky práce spočívá i v jeho vlastní charakteristice – a způsobu zpracovávání podnětů, někomu je vlastní se ze svých úvah vymluvit, jinému vypsát.

Velmi si cením metodologické části a to jak zpracovaného vědomí autorovy subjektivity (s. 16), tak metodologie pastorální teologie obecně, domnívám se, že i to je vítaným přínosem do diskuse této disciplíny v Čechách (s.20nn).

V reflexi české odborné literatury si cením nejen autorových postřehů, kde téma zpracováno je, ale především toho, kde zpracováno není (př. s. 99). V této souvislosti mám dotaz, zda opravdu absence zpracování tématu u Ambrose a Opatrného ovlivňuje prostředí pro práci PRF negativně (s. 109), anebo spíše odráží povědomí či situaci naší partikulární církve (jsem si při tom vědom, že v rámci konceptů sociální konstrukce reality může jít samozřejmě o obojí).

V teologické části jsem vděčný autorovi za eklesiologické pohledy – za diskusi užívání pojmu laik, za diskusi stále přežívajícího rozdělení kompetencí apoštolátu na oblast světa a církve, za důrazné rozvíjení teologie služeb, za trinitárně založenou communio-eklesiologii, za uchopení tématu synodality v eklesiologii. Osobně (asi i z hlediska osobního kontextuálního pohledu) tato témata považuji pro současnou pastorální teologii v české republice za velmi důležitá a povědomí současné církevně zainteresované a odborné veřejnosti teoreticky i prakticky opomíjená.

Není mi zcela jasný text na s. 271, že církev je ochotná vstoupit se světem do „oboustranného partnerského dialogu“ navíc v souvislosti kapitoly, která pojednává o tom jak v církevních strukturách mohou být využity poznatky jiných společenských věd. Jednak téma dialog je v práci pojednáno jinde tak, že termín sám již zahrnuje partnerství a oboustrannost; a i z celého pojetí práce bych se snad v této souvislosti klonil spíše k formulaci, že církev jakožto i lidská struktura využívá nástroje rozvíjené ve společenských vědách... jak to ostatně autor i jinde píše.

Spojování rovin a modelů např. na s. 280 se mi jeví jako poměrně komplikované, byť chápu, že autor je potěšen souvislostmi různých disciplín, nicméně pokud uvážíme, že jde stále o člověka z poněkud podobného aspektu, pak není divu, že teologie (s rozpracováním synodality) mluví podobně jako teorie organizace.

Není mi zcela jasné, do jaké míry lze na farnost vztáhnout kriteria organizace (srov. např. 343). Nemyslím, že by to autor nevhodným způsobem dělal, nebo že by určitá kritéria

na určité součásti nešla vztáhnout, ale přesto v souvislosti kapitoly 4 a 5 tuto poznámku vznáším.

Na str. 344 se uvádí termín *apropriačně přivlastnitelné*; *apropriaci* chápu však jako přivlastnění.

Pojem „pastorační valčík“ je použit na s. 353 v poněkud jiném významu než na s. 163.

Metafora zrcadla (s.416) svědčí o sympatickém smyslu pro poezii, nicméně její další rozvíjení a především text na s. 416 a 417 mě vede k otázce zda oním zrcadlem ve kterém se shlíží církev není spíše celá farnost, zda v tomto případě PRF (kterou chápu jako nástroj synodality) není chápána jako něco víc než čím být může? A pokud bych zůstal u jinde používaných autorových paralel mezi farní a diecézní úrovní – už bych obtížně souhlasil s větou, „jaká pastorační rada, tak se bude rozvíjet i farnost“. Radám bych takovou váhu nepřisuzoval – už jenom proto, že – zůstanu-li u metafory – známe z bludiště i křivá zrcadla.

V závěru autor cituje Benedikta XVI., chápu smysl ve kterém jsou citáty použity, nicméně bez jejich hlubšího kontextuálního studia si dovedu představit, že v nich pro sebe najdou argumentaci zastánci jak rozvíjení teologie služeb tak klasického dělení na zodpovědné faráře, kterým laici pomáhají budovat církev; jak zastánci PFR jako nástroje konstitutivní synodality, tak nástroje odstraňující především osamocenost kněze.

K poznámkám které jsou jen možnými doplňujícími náměty (v žádném případě kritikou) pro případný další dialog s autorem patří: pokud autor pojednává problém rozhodovací funkce (ekonomických) rad v Německu, nevím, zda je mu známo, že konflikt způsobil fakt, že na základě církevně státních dohod členové rad ručili za rozhodnutí tohoto grémia i svým privátním majetkem; v okamžiku, kdy ale rozhodující slovo má pouze farář, nastává konflikt.

K dialogickému pojetí trojice uváděnému na s. 245 (jak užívat termínu „trialog“?) lze najít teologické podněty v první části pastorální instrukce *Communio et progressio*.

Potřebě vést dialog mezi Zjevením, tradicí a reflektovanou praxí (viz též na s. 245) se též věnuje pastorálně teologická literatura jako třem rovnocenným zdrojům teologie.

Autor se na s. 379 zabývá procesy synodality v rámci sněmovního procesu – pokud by toto zpracovával v samostatném tématu, obrátil bych pozornost i na způsob výběru delegátů; domnívám se že rozdílný způsob v jednotlivých diecézích by odrážel stejné skutečnosti, které autor vnímá při sledování uplatňování synodality v české provincii v rámci svého tématu.

Práce je po stránce editační zpracována velmi dobře, počet překlepů je zanedbatelný některé marginální nedostatky lehce odstranitelné – např. přehled použitých zkratk je na s. 11 a nikoliv 10 jak uvedeno na s. 37; v první větě kap. 1 se o této kapitole mluví jako o druhé s.31; pozn. 104 by snad správně měla odkazovat na NMI 29; v poznámce 156 je odkaz na s. 67 namísto s. 66; podobně je tomu v pozn. 195; na s. 117 autor mluví o devíti zmínkách o farních radách, v následujícím textu jich však uvádí 10 (8+2, s. 117).

K celkovému dojmu z práce přes veškerou její důkladnost mi vyvstávají otazníky v místech, kde autor nabízí praktická řešení. Vidím jejich teoretickou logiku, avšak mám pochyby z hlediska jejich současné uplatnitelnosti (*kairologie*?) Z tohoto hlediska nesouhlasím s autorovým postupem „nápravy věcí“ jak jej formuluje např. v poznámce 1218 na s. 391; s jeho vizí v desetiletém horizontu (s. 415). Osobně za schůdnější postup považuji dlouhodobé a trpělivé vzdělávání „odborné a zainteresované veřejnosti“ v trinitárně ukotvené eklesiologii, o eklesiologickém místě synodality, o rozvíjení myšlenky teologie služeb na úkor „teologie laikátu“; o tématech (*misiologických*?) která opouštějí koncepci „světa“ jakožto

místa apoštolátní kompetence laiků... a podobně. Pokud toto začneme chápat, pokud tak ve druhém kroku začneme přemýšlet, tak si pro to začneme ve třetím kroku vytvářet nástroje (což může být i PFR, mohou to být diecézní struktury, pomůcky a řada jiných věcí). V tomto směru považuji autorovy náměty – co vše ony pomůcky mohou obsahovat (s. 391) za předčasné – či v praxi škodlivé. Chopí-li se jich v tuto chvíli někteří nadšenci, autorova snaha skončí v technicistních řešeních (anebo nepochopených odsudcích typu uvedeného v pozn. 440) bez onoho principiálního teologického základu, o který autorovi především jde. Tak i vyplývá z autorova textu na s. 394 (důležitost faráře pro PRF) na s. 396/397 (chápaní synodality u kněží a biskupů). Autor je si této skutečnosti také patrně vědom, tak alespoň chápu text na s. 414 a pozn. 1234; zde by mě zajímalo, jak si představuje, že má být dán strukturálně najevo nesouhlas s určitými přístupy, resp. kdo to má udělat.

Nevidím tedy přínos práce tolik (jako autor) v jeho praktických vývodech a doporučeních, (přesto že tam také je!), ale především v jeho teologické a empirické části. Osobně bych mu byl vděčen, kdyby dále – právě pro potřeby praktické teologie - tyto oblasti v české církevní provincii svým dalším působením pomohl rozvíjet. Domnívám se, že budou-li tyto základy pochopeny, pak se již najdou lidé kteří vstoupí do kontaktu s rozvíjejícími se organizačně-manažerskými teoriemi, a vytvoří konkrétní aplikace praktického rázu. Důležitost autorova textu je jistě v tom, že nás na tyto souvislosti upozorňuje, ale nepodaří-li se zvládnout uchopení teologických základů, obávám se, že je nebudeme moci využít.

Další přínosy práce neuvádím, neb je autor v závěru dostatečně uvedl sám, práci doporučuji k obhajobě.

V Českých Budějovicích, září 2009

Alois Křišťan

